

УДК 94(477) – 054.57+376.7

РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ПРОТИ ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ В 30-х рр. ХХ ст.

Ольга МЯГКА (Миколаїв)

На основі дослідження архівно-слідчих справ показано репресивні дії радянської влади проти поляків Південної України в 30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: польська національна меншина, Південна Україна, “коренізація”. репресії, контрреволюційна організація.

На основе исследования архивно-следственных дел показано репрессивные действия советских властей против поляков Южной Украины в 30-х гг. ХХ века.

Ключевые слова: польское национальное меньшинство, Южная Украина, “коренизация”. репрессии, контрреволюционная организация.

Based on archival research investigation cases shown repressive actions against the Polish soviet Southern Ukraine in the 30-s of the twentieth century.

Keywords: Polish minority, southern Ukraine, “indigenization”, repression, counterrevolutionary organization

Феномен радянського тоталітаризму неможливо науково осмислити без дослідження проблеми масових політичних репресій, жертвами яких стали сотні людей різних національностей, у тому числі й польської. За підрахунками М. М. Шитюка, у Південному регіоні УСРР кількість репресованих у період тоталітаризму поляків становить 2094 осіб, що відносить їх на третє місце за кількістю жертв після євреїв та німців. У Миколаївській області заарештовано 504 особи, з них розстріляно 159, у Херсонській – відповідно 497 і 201, в Одеській – 1093 і 468 [1, с. 392]. Саме тому поставлена проблема є досить актуальною й вимагає якнайглибшого дослідження.

До проблеми дослідження національних аспектів політичних репресій в Україні зверталися такі дослідники, як Рубльов О., Репринцев В., Нікольський В., Стронський Г., Шитюк М. [2]. Проте, ще залишається чимало малодосліджених питань, адже значна частина архівів радянських спецслужб з матеріалами про репресії залишається закритою, наявні відомості про долі репресованих ще далеко не повні.

Тому автор статті ставить за мету на основі дослідження архівно-слідчих справ показати долі звичайних польських людей, які потрапили під прес радянської влади, чиї життя й долі були нею загублені.

У сучасній історичній літературі 1920-ті роки прийнято називати “національним ренесансом” національних меншин, проголошена політика “коренізації” дала могутній імпульс розвитку національної самосвідомості й культури так званих некорінних національностей УСРР, у тому числі й польської. Однак, уже з початку 30-х років по областях України почали прокочуватися хвиля

за хвилиною судові процеси в справах різних “націоналістичних”, “контрреволюційних”, “антирадянських” організацій, репресованими виявилися представники різних національностей. Та найгучнішою серед польського населення виявилися “справа” вигаданої “Польської організації військової”. Сучасний дослідник політичних репресій О. Рубльов висловив обґрунтоване припущення, що звернення саме до такої форми звинувачення в “контрреволюційних злочинах” як належність до “ПОВ” несамохіть посприяла ветеранська громадськість й преса Польщі з її акцентованою, хоча й зрозумілою, увагою до ювілейних урочистостей 1932 – 1933 рр. з нагоди пам’ятних дат в історії військових формацій (легіонів “ПОВ”) відроджуваної в роки Першої світової війни Польської держави. Невеликі хронікальні замітки й ширші статті, численні спогади та інтерв’ю на цю тему (в тому числі й Ю. Пілсудського) займали почесне місце на шпальтах тодішньої польської преси [3, с. 285].

9 грудня 1934 року Політбюро ЦК КП(б)У зобов’язало обкоми партії “направити в німецькі й польські райони керівних працівників обкомів для роз’яснення населенню, що Радянська влада не потерпить найменших спроб антирадянської діяльності чи агітації й не зупиниться перед тим, щоб відмовити в справі проживання в СРСР, або вишле всіх осіб, які нелояльно ставляться до Радянської влади, у віддалені місця СРСР”. А вже 20 грудня того ж року ЦК КП(б)У, за погодженням секретаря ЦК ВКП(б) Л. Кагановича, ухвалює постанову про переселення з прикордонних районів республіки 8 тисяч селянських господарств, уточнивши згодом, що це стосується польських та німецьких громадян [4, с.73 – 74]. Основна проблема полягала в тому, що саме в місцях компактного проживання національних меншостей, особливо польської та німецької, найбільш складно проходив процес більшовизації освіти й культури. Владним структурам не вдалося підірвати національні основи культурного життя, позбавити здатності до опору цих народів. [5, с.38 – 39].

Радянсько-партійна пропагандистська машина формувала образ ворога, звинувачувала польське населення України в “шпигунстві”, “шкідництві”. Взірцем теоретичної думки в цьому плані стала теза про “шкідництво різних націй”, проголошена О. Шліхтером 1937 року на XIII з’їзді КП(б)У. Насамперед чергу до шкідницьких націй були віднесені поляки та німці. Від боротьби з окремими ворогами соціалізму радянська влада й комуністична партія перейшла до боротьби з цілими націями [6, с. 62].

11 серпня 1937 року Генеральним комісаром держбезпеки М. І. Єжовим підписаний “Оперативний наказ наркома внутрішніх справ СРСР № 00485” і розісланий на місця для виконання. Наказ, а також долучений до нього закритий лист про фашистко-повстанську, шпигунську, диверсійну, пораженську й терористичну діяльність польської розвідки в СРСР (№ 59098 від 11 серпня 1937 року) спричинили масові безпідставні репресії проти польського населення в Україні.

Наказ зобов’язував місцеві органи держбезпеки протягом трьох місяців (20 серпня – 20 листопада 1937 року) здійснити широку операцію щодо цілковитої ліквідації місцевих органів ПОВ. Арешту підлягали: а) виявлені в процесі слідства й до цього часу не розшукані найактивніші члени ПОВ за долученим списком; б) усі військовополонені польської армії, які залишилися в СРСР; в) перебіжчики із

Польщі незалежно від часу переходу їх в СРСР; г) політемігранти та політобміняні з Польщі; д) колишні члени ППС та інших польських антирадянських політичних партій; е) найбільш активна частина місцевих антирадянських націоналістичних елементів польських районів [7, с. 145].

Репресивні заходи не оминули жодного селища Південної України, де мешкали поляки. Так, Іванівським райвідділом НКВС Мелітопольського округу Дніпропетровської області в селі Нова Трофимівка 1938 року викрита контрреволюційна шпигунсько-повстанська польська організація з числа поляків спецпереселенців села Кривотин Емільчинського району Житомирської області. Її учасників звинувачували в тому, що вони “проводили вербування повстанських кадрів та націоналістичну пропаганду серед колгоспників, вихваляли фашистський лад в Польщі й одночасно зводили наклепи на колгоспний лад і радянську владу. На випадок воєнних дій капіталістичних країн Німеччини та Польщі готували збройне повстання в тилу Червоної армії, щоб паралізувати тил і допомогти швидше повалити наявний лад і відновити фашистське управління Україною за принципом фашистської Польщі”. За участь у цій “організації” засудили до розстрілу Болеслава Степановича Венгловського, Франца Флоріановича Островського, Миколу Фоковича Ніцевича, Франца Йосиповича Біляка, Карла Мартиновича Барановського, відправили до виправного трудового табору строком на 10 років – Івана Людвиговича Ніцевича, Карла Мартиновича Красновського [8, арк.92].

Контрреволюційну націоналістичну польську організацію, що складалася з 19 осіб “викрито” 1937 року в селі Цареводар Херсонського району. Суть звинувачень зводилася до того, що вони “систематично проводили контрреволюційну роботу, спрямовану на підрив колгоспного ладу, дискредитацію політики радянської держави”. Усіх звинувачених – Я. Ю. Вишневського, І. К. Супруна, І. С. Талагая, Д. І. Данишевського, В. В. Шкарбуля, М. П. Сосуновича, Ф. К. Супруна, С. М. Сосуновича, А. М. Артеменко, П. Г. Голинського, Ф. П. Сосуновича, В. О. Антко, В. А. Рипецького, Я. І. Вансовича, Я. П. Белецького, К. Г. Макроцького, Я. Г. Макроцького, М. О. Сачковського засуджено до найвищої міри покарання – розстрілу. В. І. Яворського відправлено до виправного трудового табору строком на 10 років [9, арк. 1 – 2, 448].

Того ж року, але місяцем пізніше в Цареводарі “викрито” ще одну контрреволюційну організацію, члени якої проводили антирадянську агітацію та виявляли незадоволення масовими арештами поляків. До розстрілу засуджено – Т. А. Джишевського, І. П. Білецького, Ю. П. Білецького, С. П. Білецького, Ф. В. Вансовича, Ф. Ф. Вишневського, І. М. Нагеля. До 10 років позбавлення волі засуджено Л. В. Бистринського [10, арк.187].

1937 року в місті Херсоні виявлено контрреволюційну польську організацію, яка на чолі з ксьондзом Адамом Цимерманом проводила контрреволюційну діяльність. У справі проходили: М. В. Янишевська, П. А. Островський, П. А. Тустановський, Ю. С. Крицька, Л. П. Пейда, А. К. Вільчинська, В. К. Голікова, В. В. Пржелуцький, М. І. Оскерко, В. І. Оскерко, М. І. Баллог-Білоусова, О. В. Скрипницький, Л. М. Скрипницька, В. А. Сілковська, Т. В. Кашинська, В. М. Пржелуцький. Насправді вони збиралися разом для обговорення питання про закриття костюлу [11, арк.10 – 13].

У селі Преображенка Чаплинського району 1937 року зарештована колишня вчителька Преображенської польської трудшколи Анна Миколаївна Водзинська. Сім'я Водзинської мешкала в Преображенці до 1935 року, а потім, залишивши дім і господарство, переїхала до Херсона, де Анна Миколаївна почала працювати в бібліотеці. У серпні 1937 року заарештована та засуджена до розстрілу за контрреволюційну діяльність [12, арк.28, 30, 33].

Жителя села Косаківка Нижньо-Сірогозького району Петра Іполітовича Вільямовського, який працював головою сільпо села Нова Петрівка, засуджено до розстрілу за “контрреволюційну діяльність спрямовану на зрив колективізації та заклики підняти повстання проти радянської влади у випадку війни Польщі з СРСР” [13, арк. 9].

Юліана Леонардовича Садовського, жителя села Нова Петрівка Нижньо-Сірогозького району, звинуватили в контрреволюційній діяльності та засудили до розстрілу за те, що на відкритті сільського клубу, обладнаного в приміщенні закритого костюлу, висловлював свої антирадянські настрої та бажання якнайшвидшого нападу Польщі на СРСР і поразки останнього, що при цьому всі репресовані органами радянської влади будуть звільнені, а активісти сядуть на їхнє місце [14, арк.9, 50].

У селі Нова Петрівка Нижньо-Сірогозького району викрито контрреволюційну польську організацію в складі 16 осіб, на чолі з учителем польської школи села Нова Петрівка Михайлом Францевичем Чайковським, які ставили перед собою завдання повалення наявного ладу в період війни Польщі та СРСР [15, арк.18, 44].

В Очаківському районі на хуторі Жовтень у польському національному колгоспі “Польський Комунар” 1937 року виявлено контрреволюційну польську організацію, члени якої систематично проводили антирадянську агітацію проти радянської влади та колгоспного будівництва. У справі вказується, що завгосп колгоспу Іван Францевич Колба виявляє стосовно заходів радянської влади незадоволення, веде серед колгоспників антирадянські розмови, спрямовані до зриву політ кампанії, а також виявляє повстанські тенденції. Навколо Колби гуртуються антирадянсько налаштовані особи, такі, як Йосип Ульянович Квятковський і Фелікс Степанович Васютинський, які також серед колгоспників ведуть антирадянського порядку розмови й мають повстанські тенденції. Зазначені особи між собою тісно пов'язані, збираються разом і ведуть секретні бесіди, групують навколо себе інших осіб.

У цій справі проходило ще сім осіб, а саме: Йосип Францевич Езерський, Фауст Степанович Васютинський, Іван Францевич Станіславський, Іван Адамович Загробський, -Сиротюк Йосип Степанович Сорочинський, Іван Йосипович Миrowsький.

Усіх зазначених “контрреволюціонерів” засудили до найвищої міри покарання – розстрілу. Й. С. Сорочинський-Сиротюк отримав 10 років ВТЛ [16, арк. 82, 220].

Директор Вознесенського кінотеатру Олександр Антонович Зубковський у 1937 року засуджений до розстрілу за те, що 1934 року був завербований польською розвідкою в місті Корець (тогочасна територія Польщі) під псевдонімом “Саша-кіно” і після цього повернувся в УРСР для шпигунської діяльності [17, арк. 24 – 25].

Станіслава Семеновича Кочаровського, що працював токарем на заводі імені А. Марті, засуджено до 10 років ВТЛ за те, що в листах, які писав до своїх знайомих у Польщі обмовляв, Радянський Союз всілякими провокаційними повідомленнями про голодування й людоїдство [18, арк. 13, 17, 19].

Контрреволюційну польську націоналістичну організацію було викрито в селі Щербані Вознесенського району. Згідно з архівною справою, всі її учасники, а саме: Франц Мартинович Лясковський, Василь Никодимович Яворський, Людвиг Гаврилович Яворський, Степан Никодимович Яворський, Іван Гаврилович Яворський, Карл Гаврилович Яворський, Карл Адамович Бучковський – систематично збиралися на нелегальні зібрання, на яких вихваляли фашизм, пропагували ідею відділення України від СРСР і приєднання її до буржуазної Польщі, виховували дітей у польському націоналістичному дусі, проводили антирадянську агітацію, спрямовану на розвал колгоспів і дискредитацію радянської влади.

Людвигу Яворському окремо ставилося у вину те, що 1933 року саботував виконання зобов'язань перед державою зберігав у землі 40 пудів хліба і згноїв його.

Згідно з вироком В. Н. Яворський, Л. Г. Яворський, К. Г. Яворський і К. А. Бучковський засуджені до розстрілу. Ф. М. Лясковський, С. Н. Яворський і І. Г. Яворський – до 10 років ВТЛ.

Відбуваючи покарання, Ф. М. Лясковський та С. Н. Яворський померли, а Іван Гаврилович Яворський після відбуття покарання був засланий на поселення в Красноярський край [19, арк. 236 – 238].

У Кривоозерському районі викрито польську націоналістичну організацію в складі 23 осіб, яку організував 1926 року ксьондз Лаврецький. За свідченнями “тих, хто дізнався”, її учасники ставили перед собою наступні завдання: 1) проводити серед польського населення агітацію за відділення України від СРСР і приєднання її до Польщі; 2) проводити вербування серед поляків та українців-католиків для вступу в організацію; 3) через посилену націоналістичну пропаганду протидіяти заходам радянської влади на селі; 4) не допустити закриття костьолу й розпуску польської громади; 5) проводити збір коштів серед населення на утримання костьолу й служителів культу. Більшу частину членів цієї “організації” було розстріляно [20, арк. 281 – 282, 384].

Юхим Іванович Долинський-Сорока працював художником в кіно ім. Кірова міста Вознесенськ. Засуджений до 10 років ВТЛ за те, що проводив контрреволюційну агітацію, спрямовану на дискредитацію партії та уряду, а також проти Сталінської Конституції. Одночасно поширював провокаційні чутки про нібито відправку радянським урядом людей і зброї на допомогу армії Іспанії [21, арк. 19, 23].

1938 року в селі Киселівка викрито польську контрреволюційну організацію в складі 23 осіб, яка проводила “активну контрреволюційну діяльність, спрямовану проти наявного радянського ладу й заходів партії та уряду” [22, арк. 1].

Сімох осіб, що проходили в цій справі, а саме: П. Й. Зубович (голова Киселівської сільради з 1926 – 1928 рр.), П. Н. Куликовського (голова Киселівської сільради 1928 – 1929 рр.), Й. К. Турчановича (завідуючий польським сільбудом в Киселівці з 1925 по 1929 рр.), Бобрукевича І. І., Марковського І. І., Зінкевича І. К., Самойлова Г. М. засудили до розстрілу [23, арк. 38 – 46].

Іван Йосипович Владовчук протягом 1928 – 1929 рр. працював завідуючим польським клубом у місті Миколаєві. У період громадянської війни прибув з Польщі до Миколаєва як біженець. В архівно-слідчій справі сказано, що “1923 року перебував у польському підданстві, отримав візу на виїзд до Польщі, проте, незважаючи на те, що всі його близькі родичі виїхали до Польщі, він залишився на території СРСР, де обманним чином вступив до лав ВКП(б), звідки був виключений 1935 року, будучи викритим у своїй минулій службі в Гетьманській варта і варті денікінських військ”. Саме за ці “зłodіяння” розстріляний в 1937 року [24, арк. 27 – 28].

Ядвіга Домініківна Живицька заарештована за те, що “була членом польської католицької релігійної громади, організованої ксьондзом Шефельдом та її батьком Метельський Домініком і під керівництвом останніх проводила контрреволюційну діяльність”. Також, працюючи обліковцем на пивному заводі, проводила шкідницьку роботу, навмисне заплутувала облік, чим викликала невдоволення робочих. За це й засуджена до розстрілу. Вирок приведений у виконання 18 листопада 1937 р.

У цій же справі проходило ще 12 осіб: М. І. Берлін, К. В. Піваковський, Е. М. Каменський, А. М. Каменський, П. Ф. Пінковський, А. Ф. Клев, Б. І. Бачинський, С. А. Залевський, М. Л. Чімже, А. Й. Бліхарська, А. А. Павловський, М. М. Комніш.

Перераховані вище особи заарештовані 22 серпня – 15 вересня 1937 року в місті Первомайську й 10 вересня того ж року розстріляні. Згідно зі звинувальним вироком усім засудженим поставлено в провину те, що вони, мешкаючи в місті Первомайську, були членами польської контрреволюційної націоналістичної організації, що ставила за мету на випадок війни західних держав з СРСР підняти повстання й до приходу польських військ підготувати для них хліб, фураж, а також зробити диверсійні акти: підірвати залізничний міст через річку Буг і машинобудівний завод ім. 25-річчя жовтня в Первомайську. Насправді ж усі засуджені входили до складу католицької громади міста Первомайська, яка діяла з дозволу місцевих властей і була належним чином зареєстрована [25. арк. 46, 60 – 61].

Петра Антоновича Іздебського розстріляно 4 січня 1938 року за те, що 1928 року приймав активну участь у забастовці на заводі № 198 міста Миколаєва, де працював карбувальником, проводив контрреволюційну агітацію, зводив наклеп на радянську владу.

Дійсно, 1928 року після перегляду норм виробітку й зниження розцінок на карбувальні роботи всі карбувальники заводу зажадали збільшення розцінок. У відповідь на цю вимогу робітників начальник цеху запропонував усім, хто був не задоволений новими розцінками, звільниться із заводу. Близько 40 робочих отримали розрахунок. Наступного дня після втручання в цей конфлікт працівників профспілки за розпорядженням дирекції заводу всі без винятку робітники відновлені на колишній роботі й до відповідальності ніхто з них не притягувався, а начальника цеху за цим фактом було знято з роботи [26, арк. 35, 37].

У справах щодо польської лінії проходили не лише поляки, а й громадяни інших національностей – українці, німці, литовці та інші. Протягом 1937 – 1938 рр.

в Україні стосовно польської лінії заарештовано 56516 осіб, з них 4467 – поляків [27, с. 329].

Отже, підбиваючи підсумки, треба відзначити, що радянська держава, заснована на ідеології класової боротьби й насильства, із самого початку будувала свою політику на створенні “образу ворога”, на його пошук і знищення. Ідея терору була закладена й широко здійснювалася на практиці. Терор був спрямований абсолютно проти всіх соціальних груп, у яких режим бачив прямих ідеологічних супротивників. Чекісти не шкодували сил, одна польська справа виникала за іншою, багато хто зізнавався, отримував свої “терміни” (на початку десятиліття) або кулю (у його кінці). Органи не гребували ніким: польськими шпигунами й терористами ставали й малограмотні колгоспники, і вчителі, і священики, і студенти, і викладачі вишів, і робітники заводів. Головним мотивом звинувачення, як правило, була участь у підпільних націоналістичних антирадянських організаціях (ст. 54 – 10 і 54 – 11 КК УРСР). Але суха назва статті не передає цинізму й безглуздості звинувачень, залишаються осторонь характери й долі постраждалих.

Наведені вище факти й прізвища людей, яких засудили до найвищої міри покарання – розстрілу, то лише мізерна частина постраждалих, яких радянська влада пропустила через свої жорна, будуючи соціалістичне суспільство.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Шитюк М. М. Масові репресії проти населення Півдня України в 20 – 50-ті рр. ХХ ст. – К: ТЕТРА, 2000. – 532 с.
2. Рубльов О., Репринцев В. Репресії проти поляків в Україні в 1930-ті роки // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 1995. – № 1-2. – С. 116 – 156.; Нікольський В. Національні аспекти політичних репресій в Україні // УІЖ. – 2001. – № 2. – С. 74 – 88.; Стронський Г. Репресії проти польського населення України в 30-ті роки // Проблеми слов’язнознавства. – 1994. – 1994. – Вип. 46. – С. 49 – 60.; Шитюк М. М. Названа праця.
3. Рубльов О. Шкіц до історії загибелі української “Полонії”, 1930-ті роки // Історіографічні дослідження в Україні. – Вип. 13: У 2 ч. Україна – Польща: історія і сучасність: Зб. наук. праць і спогадів про Павла Михайловича Калениченка (1923 – 1983) / НАН України. Ін-т історії України; Відп. ред. Ю. А. Пінчук. – К., 2003. – Ч. 1. – 498 с.
4. Калакура О. Я., Белашова К. О. Пішаки у політичній грі. До питання національно-територіального районування України в 20 – 30-х рр. ХХ ст. // Відродження. – 1994. – № 7. – С. 72 – 74.
5. Єфіменко Г. Г. Зміни в національній політиці ЦК ВКП (б) в Україні (1932 – 1938) // УІЖ. – 2000. – № 4. – С. 37 – 47.
6. Єременко Т. Польська національна меншина в Україні в 20 – 30-х рр. ХХ ст. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 1994. – 74 с.
7. Рубльов О., Репринцев В. Названа праця.
8. Державний архів Херсонської області (далі ДАХО). – Ф.Р – 4033. – Оп. 4. – Спр. 133. – 202 Арк.
9. ДАХО. – Ф.Р – 4033. – Оп. 3. – Спр. 166. – 497 Арк.
10. Там же. – Оп. 4. – Спр. 50. – 214 Арк.
11. Там же. – Оп. 3. – Спр. 147. – 110 Арк.
12. Там же. – Оп. 4. – Спр. 158. – 80 Арк.
13. Там же. – Оп. 3. – Спр. 160. – 28 Арк.
14. Там же. – Спр. 712. – 68 Арк.
15. Там же. – Оп. 4. – Спр. 748. – 31 Арк., Спр. 749. – 84 Арк.

16. Державний архів Миколаївської області (далі ДАМО). – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 5892. – 375 Арк.
17. ДАМО. – Ф. Р-5859. – Оп. 2. – Спр. 2103. – 82 Арк.
18. Там же. – Спр. 2296. – 35 Арк.
19. Там же. – Спр. 5958. – 269 Арк.
20. Там же. – Спр. 5932. – 454 Арк.
21. Там же. – Спр. 1777. – 49 Арк.
22. Там же. – Спр. 6169. – 77 арк.
23. Там же. – Спр. 6171. – 77 арк.
24. Там же. – Спр. 1067. – 31 арк.
25. Там же. – Спр. 1937. – 89 арк.
26. Там же. – Спр. 2157. – 42 арк.
27. Шитюк М. М. Названа праця.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА:

Мягка Ольга Анатоліївна – аспірантка Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: Польська національна меншина на Півдні України в 20 – 30-х рр. XX ст.

УДК94(477.65) "1918"

КАНІЗЬКЕ ПОВСТАННЯ 1918 р. (СПРОБА РЕКОНСТРУКЦІЇ ПОДІЇ ЗА СПОГАДАМИ УЧАСНИКІВ)

Юрій МИТРОФАНЕНКО (Кіровоград)

Проаналізовано причини, етапи та результати наймасштабнішого селянського повстання на теренах Кіровоградщини в добу Гетьманату П. Скоропадського.

Ключові слова: повстанство, селянські республіки, множинна суверенність, окупаційний режим, Гетьманат.

Проанализированы причины, этапы и результаты самого крупного крестьянского восстания на территории Кировоградщины в период Гетьманата.

Ключевые слова: повстанчество, крестьянские республики, множественная суверенность, оккупационный режим, Гетьманат.

The causes, stages and the results of the biggest peasant uprising in Kirovohrad region in the period of Het'manat of Skoropadsky was analysed.

Keywords: povstanstvo, peasant Republic, multiple sovereignty, the occupational regime, Het'manat.

Повстання в селі Каніж 1918 р. (нині Новомиргородський район Кіровоградської області) було одним з найбільших у добу Гетьманщини на теренах краю. Австро-німецькі війська, які із союзників перетворилися на окупантів, брутально привласнювали собі результати селянської праці, посилаючись на умови